

Susanna Sorvo

Varhaiskasvatuksen perheohjauksen merkitys lapsiperheiden tukena

Sosiaali- ja terveysalan
koulutusohjelma
Terveydenhoitaja (AMK)
Kevät 2021

**KAMK • University
of Applied Sciences**

Tiivistelmä

Tekijä: Susanna Sorvo

Työn nimi: Varhaiskasvatuksen perheohjauksen merkitys lapsiperheiden tukena

Tutkintonimike: Terveystieteiden (AMK)

Asiasanat: Perhe, lapsiperheet, varhaiskasvatus, perheohjaus

Suurin osa suomalaisista lapsista on jossain vaiheessa elämäänsä varhaiskasvatuksessa, kun vanhemmat ovat töissä tai opiskelemassa. Varhaiskasvatus kattaa ikävuodet 0 - 6 eli lapsen elämän ensi vuodet vauvaiästä peruskoulun aloittamiseen asti. Yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus koostuu opetuksen, kasvatuksen ja hoidon kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista yhteistoimintaa. Kajaanin varhaiskasvatuksessa toimii myös perheohjaushanke. Perheohjaus on puolestaan tukea, mallintamista sekä sanoittamista. Perheohjaajat työskentelevät yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemiseksi. Perheohjaajien kanssa perhe voi keskustella lapseen liittyvissä asioissa niissä tilanteissa, kun perhe sitä tarvitsee. Perheohjaajat auttavat, tukevat ja antavat neuvoja esimerkiksi tilanteissa, joissa perhe haluaa keskustella lapsen käytöksestä, hyvinvoinnista tai vanhempien omasta jaksamisesta.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata perheohjauksen mallia sekä analysoida perheohjaajien tuottaman kyselyn vastaukset, koskien perheohjaus hanketta Kajaanin Kaupungin varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa varhaiskasvatuksen perheohjauksen merkityksestä perheille. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa tietoa hankkeen kannattavuudesta, tärkeydestä ja tarpeellisuudesta osana Kajaanin kaupungin varhaiskasvatusta.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisena varhaiskasvatuksen perheohjaajien kanssa työskennelleet perheet ovat kokeneet perheohjauksen?
2. Millaista on perheiden kokema yhteistyö perheohjaajien kanssa?
3. Minkälaisia kehitysehdotuksia perheet ovat esittäneet perheohjaukselle?

Opinnäytetyö sisältää sekä määrällisen että laadullisen opinnäytetyön menetelmiä. Aineistonkeruumenetelmänä toimi perheohjaajien tuottama ja toteuttama kyselytutkimus. Kysely lähetettiin 29 perheelle ja kyselyyn vastasi 11 perhettä. Aineiston analyysissä strukturoidut kysymykset on siirretty suoraan ympyrädiagrammeihin. Avoimet kysymykset on analysoitu laadullista sisällönanalyysia käyttäen, niiltä osin mitä vastauksia pystyi analysoimaan. Opinnäytetyön tuloksissa ilmeni, että vastaajat kokivat perheohjauksen hankkeen hyödyllisenä, matalankynnyksen palveluna, josta sai konkreettista apua perheen erilaisiin sekä mahdollisesti haastaviin tilanteisiin, joihin perhe tarvitsi apua. Tuloksista myös ilmeni, että moni toivoisi palvelun jatkuvan osana Kajaanin kaupungin varhaiskasvatusta.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että Kajaanin varhaiskasvatuksessa toteutettu perheohjaushanke on ollut sekä hyödyllinen ja toivottu konkreettinen apu perheiden keskuudessa.

Abstract

Author: Sorvo Susanna

Title of the Publication: The Importance of Early Childhood Family Counselling in Supporting Families with Children.

Degree Title: Bachelor of Health Care, Public Health Nursing

Keywords: family, family with children, early childhood education, family counselling

Most Finnish children attend daycare at some point in their childhood when their parents work or study. Early childhood education covers the years of 0-6 which are the first years of a child's life from the baby years to the start of primary school. Early childhood education, organized by society, consist of care and education. It is co-operation which is planned and targeted. Early childhood education has many meaningful tasks. It aims to support children's growth and development as well as learning. It promotes equality for children, prevents social exclusion and support parents in bringing up their children while allowing them to work or study. Family counselling, in turn, is support, modeling and verbalizing emotions. Family counselors work with early childhood educators to support the well-being of children and their families. With a family counselor, families can discuss matters related to their child's situation when needed. Family counselors offer support and advice, for example, when a family wants to discuss the child's behavior, well-being or the parent's coping with family life.

The purpose of this thesis was to describe the model of family counseling and to analyze answers given to a survey about a family counseling project run by the early childhood education department of the city of Kajaani. The survey was created by family counselors. The aim of this thesis was to provide information about the importance of early childhood family counselling for families and about the benefits and importance of the project as part of early childhood education provided by the city of Kajaani.

The research questions were the following :

1. How had families working with early childhood family counselors in family experienced family counselling?
2. How had families perceived the cooperation with family counsellors?
3. What kind of development proposals regarding family counselling had families made?

Both quantitative and qualitative research methods werw used in this thesis. The data collection method was a survey created and conducted by family counselors. The survey was sent to 29 families and 11 families answered the survey. The structured questions were directly transferred to pie charts and open questions were analysed using qualitative content analysis whenever the answers could be analysed. The results of this thesis showed that the respondents considered the family counselling project a useful, low-threshold service which gave them concrete help in various, potentially challenging situations where the families needed help. The results also indicated that many families hoped that the service would be organized as part of the early childhood education services of the city of Kajaani in future, too.

In conclusion, it can be stated that the family counselling project implemented as part of the early childhood education services in Kajaani has been a both useful and hoped for concrete service for families.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Perhe osana varhaiskasvatusta	3
2.1	Perhe ja lapsi.....	3
2.2	Varhaiskasvatus	5
2.3	Varhaiskasvatustaki.....	6
2.4	Varhaiskasvatus Kajaanissa.....	11
3.	Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	13
4.	Opinnäytetyön toteutus.....	14
4.1	Aineiston analysointi.....	15
4.2	Tutkimustulokset	16
5	Pohdinta.....	22
5.1	Luotettavuus ja eettisyys	24
5.2	Ammatillinen kehittyminen	26
	Lähteet	27
	Liitteet	

1 Johdanto

Aamuisin päiväkotien ovet käyvät tiuhaan tahtiin. Äidit ja isät tuovat lapsia hoitoon, jatkaen sitten itse matkaansa töihin tai opiskelemaan. Päivän aikana muut aikuiset ovat vastuussa heidän lapsistaan. Nämä muut aikuiset, varhaiskasvatuksen työntekijät, hoitavat, tukevat ja ohjaavat lapsia. He ovat iso osa pienten lasten elämää. Lapset jakavat kokemuksia, onnistumisia ja uusien asioiden oppimista varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa. Vanhemmat ovat osaltaan myös mukana tässä arjessa, kun lapset saavat päivien päätteeksi jakaa päivän tapahtumat vanhempiensa kanssa. Joskus perheissä voi kuitenkin olla myös haasteita, joita vanhemmat eivät itse pysty ratkaisemaan. Toisinaan voi olla haasteita tai ongelmia, joita vanhemmat eivät välttämättä näe tai edes halua nähdä. Joskus nämä ongelmat tulevatkin esiin lapsen päiväkodissa. Moniammatillinen yhteistyö perheen, varhaiskasvatuksen lastenhoitajien ja opettajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajien, neuvolatyöntekijöiden, perheohjaajien sekä muiden tahojen kanssa on toisinaan paikallaan, jotta perhe saisi tarvitsemaansa tukea ja apua tilanteen ratkaisuun. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. (Varhaiskasvatus n.d.)

Perheohjaus on tukea, mallintamista ja sanoittamista. Perheohjaajat työskentelevät yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa, lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemiseksi. Perheohjaajien kanssa perhe voi keskustella lapseen liittyvissä asioissa niissä tilanteissa ja siihen aikaan, kun perhe sitä tarvitsee. Perheohjaajat auttavat ja tukevat ja antavat neuvoja esimerkiksi tilanteissa, joissa perhe haluaa keskustella lapsen käytöksestä, hyvinvoinnista tai vanhempien omasta jaksamisesta. Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana on Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen perheohjaajina työskentelevät perheohjaajat.

Perheohjaus-hanke on Kajaanin kunnallisessa, alle esikouluikäisten varhaiskasvatuksessa toimiva, perheille suunnattu palvelu ajalla 1.8.2019 - 30.6.2021. Hanke on Opetushallituksen rahoitukseen pohjautuva. Perheohjaajina toimivat sosionomi (amk) Anna Keränen ja lastenhoitaja Kaisu Ivanoff. Perheohjaajien työ on ennaltaehkäisevää, matalan kynnyksen palvelua, johon perhe ei tarvitse lähetettä eikä siitä tehdä kirjauksia erilliseen asiakasrekisteriin. Lisäksi palvelu

on täysin maksuton perheille. Jotta tämä arvokas ennaltaehkäisevä työ jatkuisi perheiden tuoksi, olisi hyvä, jos hanke saisi myös tulevaisuudessa jatkoa Kajaanissa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa varhaiskasvatuksen perheohjauksen merkityksestä perheille, sekä hankkeen tärkeydestä ja tarpeellisuudesta osana Kajaanin kaupungin varhaiskasvatusta.

2 Perhe osana varhaiskasvatusta

2.1 Perhe ja lapsi

Jokaisella meistä on jonkinlainen käsitys sanasta perhe. Useimmiten sana perhe mielletään sanaksi, jolla tarkoitetaan kahden vanhemman sekä heidän lapsensa tai lastensa muodostamaa yhteisöä. Ydinperheestä puhutaan yleisesti perheestä, jossa molemmat vanhemmat ovat lasten biologisia vanhempia. Uusperhe puolestaan tarkoittaa perhettä, joka koostuu kahdesta perheestä. Uusperheessä asuu avo- tai avioliitossa oleva pariskunta sekä heidän lapsensa tai lapsia edellisistä suhteista, sekä mahdollisesti parin yhteisiä lapsia. Uusperheitä ovat myös ne, joissa toisella puolisolla ei ole välttämättä ollenkaan lapsia. Lapsiperheistä puhutaan silloin, kun perheessä asuu ainakin yksi alle 18-vuotias lapsi. Maailman muuttuessa myös perheet muuttuvat yhä enenevässä määrin. Lisäksi avioerot ovat yleistyneet ja yksinhuoltajaperheiden määrä on lisääntynyt. Tilastokeskus määrittelee sanan perhe siten, että perheen muodostavat yhdessä asuvat avo- tai avioliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa. Perhe määritelmään lukeutuu myös perhe, jossa on jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio-, tai avopuolisot sekä parisuhteen rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. (Tilastokeskus n.d.) Perhekeskeisyyden on huomattu olevan yhteydessä vanhempien koulutustaustaan. Koulutuksen lisääntyessä myös perhekeskeisyys vähenee, koska koulutetut vanhemmat ovat yhä vaativimmissa asemassa työelämässä, mikä puolestaan heijastuu vanhempien viettämään aikaan lastensa kanssa (Häkki 2018, 16 - 17).

Väestöliiton vuonna 2000 tekemässä perhebarometrissä selvitettiin kasvatusvastuun jakautumista vanhempien kesken sekä ammattikasvattajien ja vanhempien välillä. Tarkoituksena tutkimuksessa oli selvittää, kenelle kasvatustehtävät kuuluisivat. Tutkimuksessa kävi ilmi, että osa vanhemmista koki kasvatusvastuun olevan sopivassa tasapainossa ammattikasvattajien ja vanhempien välillä. Enemmistö ammattikasvattajista puolestaan koki, että vastuu on liikaa heidän harteillaan. Ammattikasvattajat kokivat, että vanhempien työelämän kasvavat vaatimukset, ajanpuute sekä vanhempien epävarmuus kasvattajina heijastuu ammattikasvattajien paineeseen. Tuoreemmissa perhebarometreissä ei ole selvitelty samaa asiaa, mistä johtuen aineistona käytetty perhebarometri on vuodelta 2000.

Lapsi kasvaa ja kehittyy vauhdilla. Vauva tarvitsee kehittyäkseen vuorovaikutussuhteen toiseen ihmiseen. Pysyvä ja läheinen suhde vanhempiin on ensiarvoisen tärkeä vauvavaiheessa ja varhaislapsuudessa syntyvä hyvä perusturvallisuus on puolestaan tärkeää lapsen kehityksen kannalta. Toisella ikävuodella lapsi oppii uusia asioita, kuten kävelemään, sekä ilmaisemaan itseään. Samalla hän tutustuu itseensä, läheisiinsä sekä ympäristöönsä. Lapsi oppii koko ajan uusia asioita, jokainen omassa tahdissaan. Vanhempien tehtävänä on asettaa rajoja ikäkauden mukaisesti ja kestää lapsen kiukutteluja, joita kasvava pieni ihminen kokee uusia asioita opitellessaan. (Lapsen kasvu ja kehitys 2021.)

Kolmannella ikävuodella lapsesta tulee yleensä rauhallisempi ja mukautuvaisempi. Lapsi alkaa tarkkailemaan ympärillä tapahtuvia asioita sekä oppii alati uusia taitoja. Kolmevuotias on kuitenkin vielä pieni ja tarvitsee aikuisen jatkuvaa huolenpitoa. Neljännellä ikävuodella lapsi useimmiten alkaa yhä enemmän kokeilemaan rajojaan. Mielikuvitus on vilkasta ja leikitkin voivat olla hyvin erilaisia ja moniulotteisempia kuin aiemmin. Tässä ikäkaudessa opetellaan myös pettymysten ja epäonnistumisten sietämistä. (Lapsen kasvu ja kehitys 2021.)

Viidennellä ikävuodella lapsi alkaa huomioida toisia ihmisiä yhä enemmän. Lapsen itsenäinen toiminta kasvaa, mutta silti vanhempien apua ja tukea tarvitaan vielä monessa asiassa. Vanhempien tulisi rohkaista ja kannustaa lasta oma-aloitteisuuteen ja omaehtoiseen leikkiin. Myös sosiaalisessa ja moraalisessa kehityksessä vanhemmat opastavat viidennellä ikävuodella olevaa lasta. Kuudennella ikävuodella, 5-6 vuotiaana, lapsi alkaa olemaan jo monessa asiassa itsenäinen. Lapsi saattaa näyttää isolta, mutta on kuitenkin vielä pieni ja tarvitsee yhä vanhempien huolenpitoa. Tällä ikäkaudella lasta aletaan tukemaan kaveripiiriin ja liikkumiseen liittyvässä itsenäistymisessä sekä edelleen moraalin kehittämisessä. (Lapsen kasvu ja kehitys 2021.)

Jokainen lapsi on yksilö, joka kehittyy omaa tahtia. Toisinaan lapsen kasvaessa jotkin asiat voivat olla hänelle arjessa hankalia. Taustalla voi olla kehitysviivästyksiä, erilaisia sairaudesta johtuvia haasteita tai ihan vain haasteita tunne- ja vuorovaikutustaidoissa. Lapsen tunne- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät jo äidin raskausaikana, lapsen synnyttyä vuorovaikutustaidot lisääntyvät sekä lapsen kasvaessa vanhempien kautta opitaan myös tunnetaitoja vuorovaikutustaitojen lisäksi. Aina lapsi ei osaa tai hänellä ei ole kykyä käsitellä hankalia tunteita tai tilanteita. Nämä tilanteet ovat usein sellaisia, joihin vanhemmat saattavat tarvita ulkopuolista apua. Vaikka lapsi olisi varhaiskasvatuksessa, ei ongelmat ratkea aina pelkästään varhaiskasvatuksen työntekijöiden avulla. (Raskaudenaikainen kiintymys sikiöön – äitiyshuollon mahdollisuus ja haaste 2015.)

2.2 Varhaiskasvatus

Yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus koostuu kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista yhteistoimintaa. Varhaiskasvatus kattaa ikävuodet 0 - 5 eli lapsen elämän ensi vuodet vauvaiästä esikouluun. Esikoulun aloittavat 6-vuotiaat ja he ovat tarvittaessa esiopetuksen lisäksi vielä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksella on monia tehtäviä, kuten tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjäytymistä sekä tukee huoltajia kasvatustyössä ja mahdollistaa näin heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. (Opetushallitus. 2020.) Varhaiskasvatuksen käytännön toimintaa ohjaa vaatimus lapsilähtöisyydestä, eli lapsen kasvutapahtumana, ei vain aikuisen kasvattamisen strategiana. Lapsilähtöisessä kasvatuksessa korostetaan lapsen ominaislaatua ja tämän kohtaamista yksilönä. Keskeisintä kasvatuksessa ei ole se mitä lapsesta pitäisi tulla vaan se mitä hän jo on. (Häkki, Kuokkanen & Virolainen 2018, 25.)

Varhaiskasvatuksen tehtäviin kuuluu myös havainnoida lasta. Lapsen kasvua ja kehitystä havainnoidaan järjestelmällisesti joka päivä osana varhaiskasvatuksen arkea. Havainnointi tapahtuu arjen eri ympäristöissä sekä kasvatuksellisissa tilanteissa, näin toimiessa myös tuen tarpeen arviointi on helpompaa. Havainnoinnissa ei tulisi kiinnittää huomiota vain tuen tarpeisiin vaan huomioida lapsen vahvuuksia, häntä innostavia ja kiinnostavia asioita ja näin luoda kokonaiskuva lapsesta. Kaikki havainnot on hyvä dokumentoida ja kirjata sekä käydä havainnoista keskustelua vanhempien kanssa. Kun varhaiskasvatuksessa herää huoli lapsen hyvinvoinnista, tulisi huoli ottaa puheeksi vanhempien kanssa avoimesti ja mahdollisimman varhain ja ennen kaikkea niin että perhettä kunnioitetaan. Huolen puheeksi ottaminen voi olla hankalaa ja puheeksi ottamisessa vaaditaankin ammatillista rohkeutta sekä kykyä asettua vanhempien asemaan. Vanhempia on hyvä yrittää rohkaista kertomaan kaikesta mikä painaa mieltä, koska se lasta tai perhetilannetta, joka voi välillisesti vaikuttaa myös lapsen käyttäytymiseen. Ihmiset kokevat usein kuitenkin helposti leimautuvansa tai henkilökunnan suhtautumisen muuttuvan vanhempiin tai lapsiin. (Heikkinen ym. 2017, 186 - 189.)

Varhaiskasvatuksessa on viime vuosina tapahtunut paljon. Päivähoito muuttui varhaiskasvatukseksi, jolloin toiminta-ajatukseen yhdistettiin hoidon lisäksi oppimisen, kehityksen ja kasvun

tukeminen. Vuonna 2017 tuli varhaiskasvatuksen oma varhaiskasvatuslaki velvoittavaksi. Vuonna 2018 varhaiskasvatuslaki uudistui, jolloin lapsen etu nousi ensi sijalle varhaiskasvatusta järjestettäessä. (Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet 2021.) Varhaiskasvatuslakiin tulee myös muutos koskien esiopetusta, joka on laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (A 1046/2020). Lain tarkoituksena on toteuttaa elokuun 2021 alusta toukokuun 2024 loppuun kestävä kokeilu kaksivuotisesta esiopetuksesta.

2.3 Varhaiskasvatuslaki

Varhaiskasvatustyön perustana ovat varhaiskasvatuslaki ja asetus lasten päivähoidosta sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Aiemmalta nimeltään laki lasten päivähoidosta muuttui Varhaiskasvatuslaiksi, joka tuli voimaan 1.8.2015. Uudistettu varhaiskasvatuslaki L 540/2018 tuli voimaan 1.9.2018. Uudistuksen myötä lainsäädäntö selkeytyi ja tarkentui käsitteellisesti. (Uusi varhaiskasvatuslaki. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021.) Varhaiskasvatustyötä säätelevät moninaiset lait, asetukset ja päätökset. Laki ja asetus varhaiskasvatuksesta (L 540/2018), perusopetuslaki (L 628/1998), lastensuojelulaki (L 417/2007), laki lasten kanssa työskentelevien rikostauttan selvittämiseksi (L 504/2002), varhaiskasvatustyöryhmän muistio, valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat kaikki keskeisiä dokumentteja, jotka ohjaavat varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmitahoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. (Häkki, Kuokkanen & Virolainen 2018, 28 - 32.)

Merkittävimmät uudistukset uudistetussa varhaiskasvatuslaissa (L 540/2018) liittyvät varhaiskasvatuksen henkilöstöön ja varhaiskasvatuksen tiedontuotannon kehittämiseen. Uudistuksen tarkoituksena on laatua nostamalla vahvistaa henkilöstön koulutustasoa ja selkiyttämällä tehtävänimikkeitä. Tulevaisuudessa varhaiskasvatuksessa työskentelee moniammatillisena tiiminä varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja ja lastenhoitajia. Uudistuksella on mahdollistettu kelpoisuuden saaminen myös tutkintojen täydentämisellä. Uudistuksen tullessa voimaan henkilöstön kelpoisuudet nykyisiin tehtäviin kuitenkin säilyivät ennallaan. (Uusi varhaiskasvatuslaki 2021.)

Lisäksi lakiin sisältyy täsmennyksiä, jotka toteutuessaan parantavat varhaiskasvatuspalveluita. Uudessa varhaiskasvatuslaissa korostetaan entistä enemmän lapsen edun ensisijaisuutta varhaiskasvatuksen suunnittelussa, järjestämisessä, tuottamisessa tai siitä päättäessä. (Uusi varhaiskasvatuslaki. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021.). Lisäksi lain tavoitteisiin on kirjattu yhdenvertaisuuden edistäminen, sekä se, että varhaiskasvatuspalveluita on pyrittävää järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen säilyi uudistuksessa entisellään ja jokaisella lapsella on edelleen oikeus varhaiskasvatukseen ja oikeus laajempaan tai kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen. (Uusi varhaiskasvatuslaki 2021.) Vuonna 2015 voimaan tulleessa laissa (L 1040/2014) kirjoitetaan, että lapsen on osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Esiopetukseen on osallistuttava oppivelvollisuuden alkamisvuonna. Lapsen huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. (Laki perusopetuslain muuttamisesta 2021.)

Opetushallitus laatii valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman, vasun, perusteet. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja toteutetaan tämän pohjalta. Varhaiskasvatuslaki siis ohjaa suunnitelmien laatimista. Laki määrittelee muun muassa sen, että lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Yleisessä varhaiskasvatussuunnitelmassa on yleiset tavoitteet. Lapsikohtaiset tavoitteet ovat aina yksilöllisiä ja ne määritellään varhaiskasvatuksen toiminnalle. Ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta on kuitenkin lapsen huoltajilla. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voi olla kunta, yksikkö-, ryhmä-, tai toimintamuotokohtainen tai se voi olla osittain tai koko kuntaa koskettava ja osittain yksikkö-, ryhmä-, ja toimintamuotokohtainen. (Kirveslahti, Siven, Vihunen, & Metso, 2018, 39.) Vasu koostuu monista eri asioista, kuten vasun eri tasoista, varhaiskasvatuksen kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta, sekä varhaiskasvatuksen toimintakulttuurista. Varhaiskasvatukseen kuuluu paljon muuta-kin, kuten pedagogiikka ja kuinka sitä toteutetaan varhaiskasvatuksessa. (Ahonen, 2017.)

Kajaanin varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan yhteistyön merkitystä huoltajien kanssa. Yhteistyön tavoitteena on sekä huoltajien, että varhaiskasvatuksen henkilöstön sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Kasvatusyhteistyötä tukevat myös luottamus ja sen rakentaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus sekä keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö näyttäytyy eri muodoissa varhaiskasvatuksen aikana. Päivittäin henkilös-

tön tulisi jakaa päivän tapahtumat ja kokemukset huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä sekä oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Tällä tavoin luodaan pohjaa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien keskinäisellä vuorovaikutuksella. (Kajaanin varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. 3.)

Varhaiskasvatussuunnitelma eli Vasu

Varhaiskasvatussuunnitelma eli Vasu-keskustelu käydään läpi huoltajien kanssa vähintään kerran vuodessa ja suunnitelmaa päivitetään ja tarkennetaan tarpeiden mukaan. Varhaiskasvatuslaki turvaa oikeuden saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa ja näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu. Vasusuunnitelmaa lähdetään tekemään lapsen etu ja tarpeet ensimmäisenä huomioiden ja suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. (Kajaanin varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. 3.)

Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan vanhempiin tulee olla yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilökunnalla herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Lapsen tuen tavoitteet saavutetaan parhaiten, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Vaikka huoltajat eivät sitoudu yhteistyöhön, saa varhaiskasvatuksessa oleva lapsi tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti. Lapsen mahdollisten tuen tarpeiden tultua ilmi, keskustele varhaiskasvatuksen henkilöstö asiasta aina huoltajien kanssa. Tässä korostuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Huoltajien kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta, sekä tuen keskeisistä periaatteista ja sovitaan mahdollisesti lapselle annettavasta tuesta ja sen eri muodoista. (Kajaanin varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. 59.)

Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksessa, Perheohjaushankkeen ansiosta on ollut mahdollista saada ennaltaehkäisevää, matalan kynnyksen palvelua lapsiperheille. Perheohjaushanke on tarjonnut kaivattua yhteistyötä lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemiseksi. Perheohjaajat ovat olleet mukana vuonna 2018 syntyneiden lasten Vasu, eli varhaiskasvatussuunnitelma keskusteluissa sekä tarjonneet myös kotikäyntejä ja erilaisia ratkaisuja arjen haasteiden helpottamiseksi lapsiperheissä.

Perheohjaus

Perhetyölle on monta määritelmää. Perhetyötä voidaan tehdä erilaisissa ympäristöissä ja tällöin ympäristö määrittelee perhetyön. Esimerkiksi sosiaalitoimien perhetyö, neuvoloiden tai päiväkotien perhetyö tai kolmannen sektorin perhetyö. Perhetyön peruslähtökohdat ovat perheiden elämästä lähtevät tarpeet, jotka voivat liittyä lasten kehitys- ja kasvatuskysymyksiin, vanhemmuuden tukemiseen tai esimerkiksi perheen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin lisäämiseen. Perhetyöksi voidaankin laajemmin kutsua kaikkea perheen parissa tehtävää työtä, jota tarjoavat eri yhteiskunnalliset palveluntuottajat. (Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010, 27.) Kajaanin varhaiskasvatuksessa ei tehdä perhetyötä, vaan perheohjausta. Perheohjaus on lyhytkestoista ja ennaltaehkäisevää, matalan kynnyksen palvelua. Perheohjauksella haetaan apua voimavarojen löytymiseen sekä tarjotaan tukea vanhemmuuteen, kasvatukseen ja vuorovaikutukseen arjen erilaisissa tilanteissa. Perhetyön sisältö ja palveluun hakeutuminen puolestaan vaihtelee kunnittain.

Perheohjaus on myös lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemista sekä perheen auttamista ennaltaehkäisevästi. Useita haastavia tilanteita voitaisiin ratkaista ennen tilanteiden muuttumista ongelmallisiksi. Jokaisella lapsella on varhaiskasvatuksessa lainsäädännöllinen oikeus saada tarpeitaan vastaavaa tukea. Tuen tulisi olla systemaattista, tutkimusperusteista sekä vaikuttavaa ja näiden edellytysten saavuttamiseksi tuen tulisi pohjautua lapsen tunnistettuihin tuen tarpeisiin. Vanhempien rooli lapsen tuen suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä, on myös keskeistä, varsinkin varhaisvuosina. Lapsen ja hänen huoltajiensa osallisuus tuen suunnittelussa on myös varhaiskasvatustilain (L 540/2018) heille osoittama oikeus. (Pihlaja & Viitala. 2018. 95 - 96). Ilman hyvää yhteistyötä ja vanhempien tukea on hankalaa auttaa lasta. Koko perheen hyvinvointi ja sen lisääminen on yhtä tärkeässä asemassa kuin lapsen hyvinvoinnin turvaaminen.

Vanhemmuuden tukeminen on puolestaan käsitteenä laaja. Varhaiskasvatuksessa yhteistyö huoltajien kanssa on tärkein osa vanhemmuuden tukemista. Yhteistyö varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien välillä on keskinäistä ja vastavuoroista vuorovaikutusta, jonka periaatteita ovat kunnioitus, kuunteleminen, luottamus ja dialogisuus. Varhaiskasvatuksessa korostetaan vanhemmuutta lapsen ensisijaisena ihmissuhteena. Lisäksi pyritään tukemaan vanhemman ymmärrystä lapsen tarpeista ja kehitysvaiheista varsinkin silloin, kun vanhempien jakaminen on tiukoilla tai vanhemmilta puuttuu tukiverkosto. Usein asioiden puheeksi ottaminen

voi olla hankalaa, mutta lopulta asioiden puheeksi ottaminen avaa uusia näkökulmia asioille. Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat myös vanhempien tukena pulmallisissa ja haastavissa elämäntilanteissa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 133.) Usein vanhemmille on tärkeää jakaa ajatuksia lapsestaan ja mahdollisesti myös lapseen liittyvistä huolista. Myös vanhemmuuteen liittyvistä asioista tai huolista vanhemmat voivat kokea tarvetta puhua varhaiskasvatuksen työntekijän kanssa. Halmeen, Perälän ja Kansteen, pienten lasten vanhemmille tekemän tutkimuksen mukaan vanhemmilla oli monenlaisia arjessa esiintyviä tuen tarpeita. Esiin nousi esimerkiksi vanhempien huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä, sekä vanhempana toimimisesta. Lähes puolet vanhemmista olivat tutkimuksen mukaan huolissaan omasta jaksamisestaan. Vanhemman huoli omasta jaksamisesta voi johtua monista eri syistä. Vanhemmuuden ja arjen tukeminen voi tällaisissa tilanteissa olla perheiden hyvinvoinnin vahvistamisen kannalta merkityksellinen. (Halme, Perälä & Kanste. 2015.)

Perheohjaus on perheen tukemista, mallintamista ja sanoittamista. Mallintaminen ilmenee perheohjauksessa siten, että perheohjaajat näyttävät vanhemmille omalla esimerkillä, kuinka vaikka leikitään lapsen kanssa. Kuinka lapsi kohdataan leikissä ja kuinka leikki etenee yhdessä. Tällä tavalla vanhemmat saavat konkreettista apua ja uusia ideoita siihen, kuinka lapsen kanssa voi esimerkiksi leikkiä. Sanoittaminen on puolestaan viime aikoina noussut useassa eri yhteydessä pinnalle. Lapsen kanssa esimerkiksi tunteita voi olla joskus tarpeellista sanoittaa. Aikuista tarvitaan antamaan tunteille nimiä sekä selventämään tunteiden syitä. Tällä tavoin lapsi oppii hahmottamaan tunteitaan sekä sanoja, joilla lapsi voi kuvata omia tunnetiloja. (Leikkipäivä. 2021).

Monialaisilla yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksella on luontevaa tehdä yhteistyötä. Näihin kuuluvat muun muassa yhteistyö kirjastojen, liikuntapalveluiden sekä kulttuurista vastaavien tahojen kanssa. Nämä kaikki tukevat varhaiskasvatuksen tavoitteita ja lisäävät lasten oppimisympäristöjä. (Kajaanin varhaiskasvatussuunnitelma 2019. 32). Varhaiskasvatuksessa moniammatillisuus näyttäytyy myös eri ammattikuntien välisenä yhteistyönä. Varhaiskasvatuksen toimipisteessä voi käydä varhaiskasvatuksen erityisopettaja (VEO) liite 5, puheterapeutti tai toimintaterapeutti. Lisäksi neuvolan kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Varhaiskasvatus voi tehdä yhteistyötä myös lastensuojelun kanssa sekä muun terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden tuottajien kanssa. ”Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea

suunnitellaan ja järjestetään.” (Kajaanin varhaiskasvatussuunnitelma 2019. 32). Lisäksi neuvoissa järjestettävissä laajoissa terveystarkastuksissa on varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa. Tähän tarvitaan kuitenkin huoltajan kirjallinen suostumus, jotta tietoja voidaan siirtää palveluntuottajien välillä. ”Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.”. (Kajaanin varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. 32).

Perheiden kanssa työskenneltäessä on kuitenkin hyvä muistaa, että yhteistyö on tärkeä rakentaa perheiden omista lähtökohdista käsin, sekä ottaa lapset ja perheet työskentelyyn mukaan. Heinonen ym. kirjoittavatkin teoksessaan seuraavasti: ”Myös lapsen omat toivomukset ja mielihäpeet on otettava huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.”. Yhteistyö perheen kanssa on alusta asti hyvä olla tasavertaista, jotta yhteistyö olisi sujuvaa. Yhdessä etsimällä voimavaroja sekä toimintatapoja, työ vastaa parhaalla mahdollisella tavalla perheen yksilöllisiin tarpeisiin. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, yms. 2016. 185). Kajaanissa monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestettäessä toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet. (Kajaanin varhaiskasvatussuunnitelma. 2019.)

2.4 Varhaiskasvatus Kajaanissa

Kajaanissa on kahdeksantoista kunnallista päiväkotia, joissa järjestetään varhaiskasvatusta sekä suurimmassa osassa esiopetusta. Kajaanin kaupungilla on kaksi kerhoa ja lisäksi osa kunnallisista päiväkodeista järjestää vuorohoitoa.

Kajaanin varhaiskasvatussuunnitelmassa on kantavana ideana positiivinen vahvuus, jota pyritään tukemaan osana varhaiskasvatusta. Vuosittain toimintakauden päätteeksi päiväkotien johtajien toimesta arvioidaan varhaiskasvatussuunnitelma, jonka varhaiskasvatuksen johtoryhmä vielä lopuksi arvioi. Varhaiskasvatussuunnitelmaa kehitetään arviointien perusteella. Kajaanin varhaiskasvatussuunnitelmassa lukee seuraavasti: ”Varhaiskasvatuksessa käydään säännöllisesti läpi varhaiskasvatustilain mukaiset tavoitteet varhaiskasvatukselle varhaiskasvatuksen yksiköissä

ja näiden tavoitteiden tulee näkyä konkreettisesti toiminnassa. Myös huoltajien tulee olla tietoisia varhaiskasvatuksen tavoitteista.” (Kajaanin varhaiskasvatus suunnitelma 2019.)

Kajaanin varhaiskasvatuspalveluita ohjaavat arvot, jotka on kirjattu varhaiskasvatussuunnitelmaan. Arvoja ovat Kainuulainen identiteetti, kotiseututuntemus, luonto, kulttuuriperinteet, lapsilähtöisyys sekä lapsen osallisuus. Kainuulainen identiteetti ja kotiseututuntemus toimivat pohjana kansainvälisyyteen kasvamiselle. Kainuu on yhä monikulttuurisempi kaupunki, jossa lapsi oppii arvostamaan ja kunnioittamaan itseään ja muita. Kainuulaisille myös ympäröivä luonto on tärkeä, jonka pohjalta varhaiskasvatuksessa lapsille luodaan arvot luonnonsuojelusta, luonnon arvostuksesta, kunnioituksesta ja huomioimisesta. Lisäksi luonto on yksi varhaiskasvatuksen oppimisympäristöistä. Kulttuuriperinteet puolestaan vahvistavat kotiseudun arvostamista, joka varhaiskasvatuksessa näkyy Kajaanissa olevien tapahtumien ja yhteistyötahojen kanssa toimimisessa osana varhaiskasvatusta. (Kajaanin varhaiskasvatus suunnitelma 2019.)

Lapsilähtöisyys on varhaiskasvatuksen lähtökohta ja lapsen osallisuus on ensiarvoisen tärkeää. Varhaiskasvatuksessa lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi, aikuisen ollessa aidosti läsnä. ”Varhaiskasvatuksessa lapsi on aktiivinen toimija ja hänelle annetaan mahdollisuuksia toteuttaa itseään yrittämisen ja erehtymisen kautta. Aikuisten on tärkeää tiedostaa vuorovaikutuksen rooli ja merkitys oppimisessa. Aikuinen havainnoi, keskustelee, kuuntelee ja mahdollistaa lapsen oppimisen ja sen, että toiminta on lapsen tarpeita vastaava.” (Kajaanin kaupungin varhaiskasvatus suunnitelma 2019.)

3. Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata perheohjauksen mallia Kajaanissa. Mitä on perheohjaus, kuinka perheohjaus toimii osana varhaiskasvatusta ja millaista tukea perheohjaus tarjoaa. Kuinka perheohjaus tukee vanhemmuutta ja auttaa perheitä sekä vanhempia selviämään haastavistakin elämäntilanteista ja näin parantaa koko perheen hyvinvointia ja kasvattaa perheen voimavaroja.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda tietoa julki varhaiskasvatuksen perheohjauksen merkityksestä osana Kajaanin kaupungin varhaiskasvatusta. Raportoin kyselyn tulokset opinnäytetyössäni, josta perheohjaajat saavat kaipaamaansa tietoa heidän työnsä vaikutuksesta asiakasperheiden hyvinvointiin ja jaksamiseen. Lisäksi he saavat mahdollisia kehitysehdotuksia ja ideoita työnsä kehittämiseksi.

Tutkimuskysymyksinä ovat:

1. Millaisena varhaiskasvatuksen perheohjaajien kanssa työskennelleet perheet ovat kokeneet perheohjauksen?
2. Millaista on perheiden kokema yhteistyö perheohjaajien kanssa?
3. Minkälaisia kehitysehdotuksia perheet ovat esittäneet perheohjaukselle?

4. Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyö sisältää sekä määrällisen että laadullisen opinnäytetyön menetelmiä. Määrällisessä tutkimuksessa eli kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä on muun muassa johtopäätökset aiemmista tutkimuksista, aiemmat teoriat, hypoteesin esittely ja käsitteiden määrittely. Muuttujien muodostaminen taulukkomuotoon ja aineiston saattaminen tilastollisesti käsiteltävään muotoon on myös osa määrällistä tutkimusta. (Hirsjärvi, ym. 2007. 136.) Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä on useita eri tutkimuslajeja, kuten kliininen tutkimus, sisällönanalyysi ja tapaustutkimus. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on olemassa tyypillisiä ominaispiirteitä. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto kootaan todellisissa tilanteissa. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina ja kohdejoukko valitaan tarkoituksen mukaisesti ei satunnaisesti. (Hirsjärvi, ym. 2007. 160) Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, johon sisältyy ajatus, että todellisuus on moninainen. (Hirsjärvi ym. 2009, 161). Laadullisessa kyselytutkimuksessa saadaan syvällisempää tietoa vastaajien perimmäisistä perusteluista, koska tavoitteena on ymmärtää aihe syvällisesti yksilön näkökulmasta.

Kyselylomake

Opinnäytetyössä käytettävä kyselylomake pohjautuu Perheohjaus hankkeeseen. Perheohjaajat ovat laatineet kyselyn hankkeen tavoitteiden pohjalta. He ovat työskennelleet kyselyyn vastaajien perheiden parissa, ja heidän välilleen on hankkeen aikana muodostunut luottavainen ilmapiiri, mikä on edesauttanut kyselyyn vastaamista. Kysely on toteutettu keväällä 2020. Kyselylomakkeessa on suljettujen kysymysten lisäksi myös avoimia kysymyksiä. He ovat laatineet kyselyn sillä ajatuksella, että vastauksista saataisiin mahdollisimman kattava tieto perheohjauksen kannattavuudesta ja vaikuttavuudesta sekä sen tarpeellisuudesta. He halusivat kerätä perusteluja sille, miksi perheohjausta kannattaisi jatkaa tulevaisuudessakin. Perheohjaajat lähettivät saatekirjeen (Liite 3) ja kyselyn asiakasperheilleen. Saatekirjeessä on maininta kyselyn käyttämisestä osana opinnäytetyötä. Kysely lähetettiin anonyymisti niille perheille, jotka olivat osallistuneet perheohjaukseen. Se lähetettiin 29 perheelle ja lopulta kyselyyn vastasi 11 perhettä, vastausprosentti oli siis 38 %. Kysely oli avoinna ajanjaksolla 4.5.2020 - 24.5.2020.

Perheohjaajat ovat saaneet kyselyiden vastaukset ja poistaneet niistä sellaiset tiedot, joista voisi mahdollisesti tunnistaa vastaajan. Nämä poistettavat tiedot eivät vaikuta tutkimustuloksiin. Kyselyn vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja anonymiteetti säilyy. Lisäksi kyselyn tulokset

hävitetään asianmukaisesti. Varhaiskasvatuksen perheohjaajat ovat keränneet asiakasperheiltä anonymisti kaksi kyselyä, syksyllä 2019 sekä keväällä 2020. Molemmissa kyselyissä on kartoitettu asiakasperheiden kokemuksia perheohjauksesta, kuinka he ovat hankkeen kokeneet, onko yhteydenoton kynnys ollut korkea, ovatko he kokeneet saaneensa apua hankkeen ansiosta perheen mahdollisiin ongelmatilanteisiin sekä pyydetty mahdollisia kehitysehdotuksia, esim. koskien perheohjaajien työtä.

Kajaanin varhaiskasvatukseen liittyvään opinnäytetyön toteuttamiseen haettiin tutkimuslupaa varhaiskasvatuksen tulosalueen johtajalta. (Liite 2.).

4.1 Aineiston analysointi

Opinnäytetyössä oli useita muuttujia. Perheohjaajat toimittivat anonymisti täytetyt vastauslomakkeet analysoitaviksi opinnäytetyön tekijälle. Kyselytutkimus vastaa osaltaan tutkimusongelmaan. Lomake sisälsi sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Avoimiin kysymyksiin saadut vastaukset olivat kovin suppeita, minkä vuoksi sisällönanalyysiä ei pystytty kysymyksiä analysoinnissa täysin hyödyntämään. Kysymykset on haluttu kuitenkin kuvata taulukkomuodossa, josta lukijan on helppo nähdä vastaajien vastaukset kysymykseen. Opinnäytetyöprosessin aikana tehtiin yhteistyötä perheohjaajien kanssa. Kuten Hirsjärvi ym. kirjassaan kirjoittavat; ”Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko on tutkimuksen ydinasia.” (Hirsjärvi ym. 2009, 221). Valmiin kyselyn analysointi aloitettiin perehtymällä kyselyyn ja siihen saatuihin vastauksiin. Tutkimuskysymyksiä tarkasteltiin sekä havainnollistettiin kyselyn vastaukset. Vastauksista luotiin ympyrädiagrammi kaavio, joka havainnollistaa tuloksia yhtenäisemmin. Valitettavasti kyselyn otoskoko oli todella pieni ja tulokset sisältävät virhemarginaalin.

Opinnäytetyössä aineistoa analysoitiin eri tavoin. Strukturoidut kysymykset on siirretty suoraan ympyrädiagrammeihin, josta vastausten suhteellisen osuuden saa suhteutettua kysymyksen koko otantaan. Avoimet kysymykset on analysoitu laadullista sisällönanalyysiä käyttäen, niiltä osin mitä vastauksia pystyi analysoimaan. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018, 117). Sisällönanalyysissä pyritään kuvaamaan dokumenttia, eli tässä tapauksessa kyselytutkimuksen vastuksia, sanallisesti. Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko on tutkimuksen ydinasia.” (Hirsjärvi

ym. 2009, 221)Vastaajien suorat lainaukset voivat muodostaa tehokkaampia toteamuksia ja kuvata paremmin vallitsevaa tilannetta.

Kyselylomakkeessa on suljettujen kysymysten eli strukturoitujen kysymysten lisäksi myös avoimia kysymyksiä. Strukturoiduissa eli vaihtoehtokysymyksissä on valmiiksi annetut vastausvaihtoehdot. Osa kyselylomakkeen kysymyksistä oli esitetty monivalintakysymyksinä. (Kananen 2015, 234 - 235). Tämä tapa antaa vastaajille vapauden sanoa juuri sen, mitä he haluavat tuoda julki. Avoimien kysymysten vastauksia käytetään osana kyselytutkimuksen numeerista tietoa, sekä vastauksien tukena.

Laadullisen aineiston analysoinnin voidaan ajatella jakaantuvan kahteen osaan. Aineiston hankinnan jälkeen aineistoa luetaan uudelleen ja pyritään samalla miettimään jo luokkia tai teemoja aineiston ryhmittelyyn. Samalla kuitenkin tulee hankittua lisää tietoa esimerkiksi aiheesta luki-
malla. ”Aineiston analyysin tavoitteena on kuvailla, tulkita ja ymmärtää tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä.”. (Puusa & Juuti. 2020. 143.)

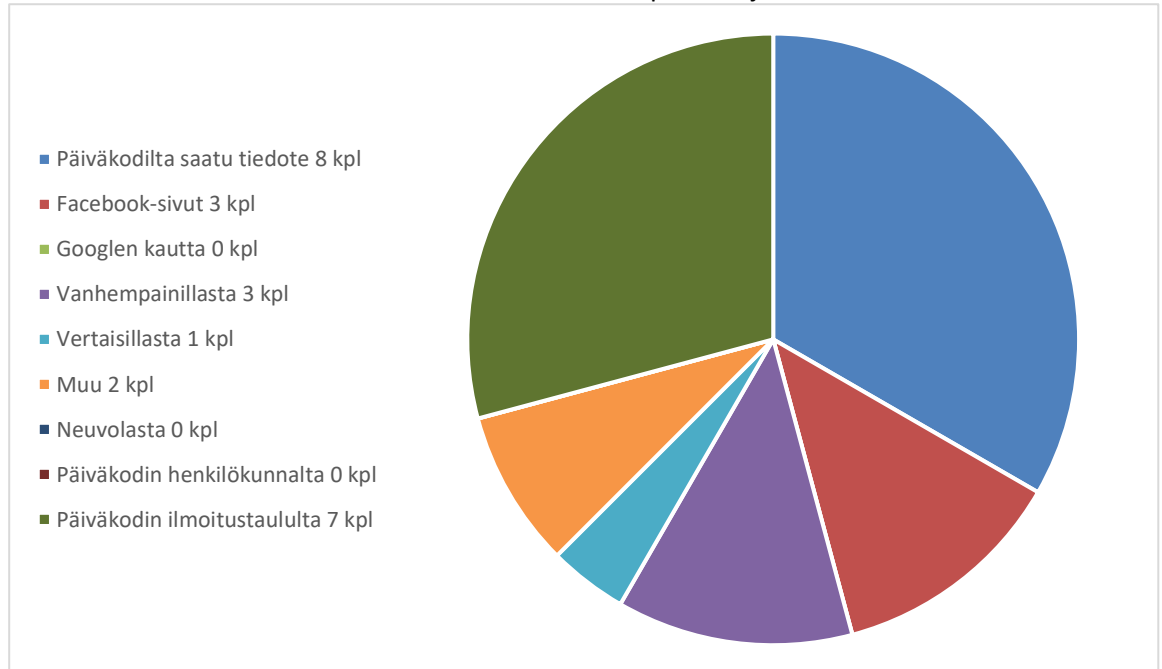
4.2 Tutkimustulokset

Tutkimuskysymykseen millaisena varhaiskasvatuksen perheohjaajien kanssa työskennelleet perheet ovat kokeneet perheohjauksen, saatiin vastaukset kyselylomakkeen kysymyksillä 1 - 5 ja kysymyksellä 14. Tutkimuskysymykseen millaista on perheiden kokema yhteistyö perheohjaajien kanssa, saatiin vastaukset kysymyksillä 6 - 13. Tutkimuskysymykseen miten perheet kehittäisivät perheohjausta ei saatu vastauksia.

Perheiden kokemukset perheohjauksesta

91 % vastanneista perheistä koki löytäneensä tietoa perheohjauksesta helposti. 9 % puolestaan koki, ettei tieto löytynyt helposti. Vastauksesta voimme päätellä, että tietoa perheohjauksesta on löytynyt helposti, joka on osaltaan varmasti edesauttanut perheohjaus hankkeeseen mukaan lähtemistä. Perheet olivat saaneet tiedon perheohjauksesta päiväkodilta, sekä päiväkodin ilmoitustaululta, jossa perheohjaajien esite on ollut. Myös vanhempainillasta, sekä perheohjaajien Facebook-sivuilta on löytynyt tietoa hankkeesta.

Kuvio 1: Mitä kautta vanhemmat ovat saaneet tiedon perheohjauksesta

Vanhemmista 90 % koki kynnyksen ottaa yhteyttä perheohjaajaan riittävän matalaksi, kun puolestaan 10 % vastaajista koki kynnyksen olevan suuri. Lisäksi vanhempien kokemuksen mukaan yhteydenoton koki helpoksi 90 % vastaajista, kun puolestaan 10 % koki yhteydenoton olleen vaikeaa.

Vanhemmilta tiedusteltiin avoimella kysymyksellä syitä, jotka mahdollisesti nostivat kynnystä ottaa yhteyttä perheohjaajiin, vastauksia saatiin kymmenen. Vastauksissa nousee esille vanhempien ajatukset siitä, onko perheen ongelmat riittävän suuria, häpeän tunne avun hakemiseksi sekä ajatus siitä, etteikö itse osaa tai pysty oman perheen tilannetta ratkaisemaan.

Taulukko 1. Vanhempien näkemyksiä avun hakemiseen perheelle perheohjauksen kautta

Vastaukset
Häpeän tunne siitä, että enkö itse keksi ratkaisua oman perheeni tilanteen parantamiseen
Ei ole kynnystä ottaa yhteyttä
Tunne että onko riittävä avun tarve
Toisen vanhemman reaktio, ymmärrys ja halukkuus olla mukana asiassa
Koen omalta kohdalta, että en halua kuormittaa hänen työtaakkaa. Hävettää myöntää, että tarvitsee apua lapsensa kanssa

Mahdolliset luulot etteivät oman perheen ongelmat ole tarpeeksi ”isoja”
Oma aloitekyky
Jos perheohjaaja jää etäiseksi, palvelua ei ole tarpeeksi esillä -> unohtuu
Että en jaksa itse purkaa tilannetta
Ei mitkään

Tiedusteltaessa vastaajien kokemuksia perheohjauksesta, kuusi vastaajista oli kirjoittanut esimerkiksi seuraavasti:

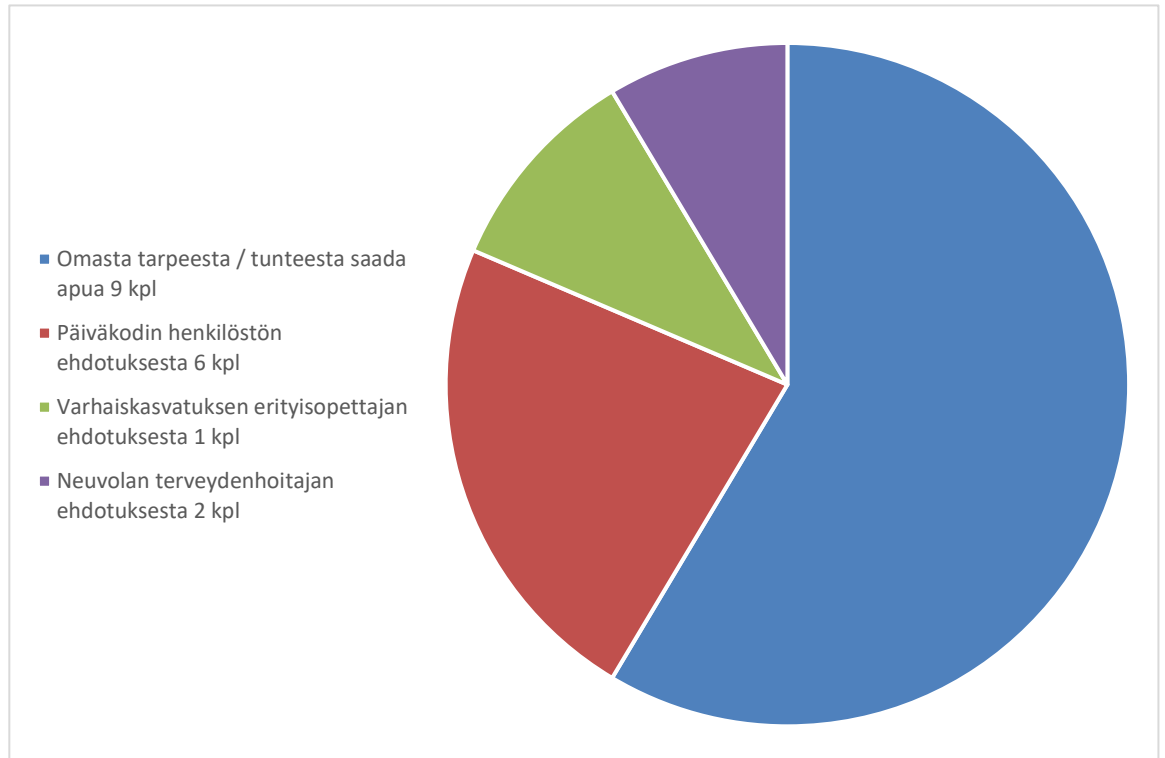
”Ihanan konkreettista apua, kun saa valmiiksi meidän tilanteeseen sopivia ja askarreltuja juttuja, kuten ”liikennevalo kortit” postilaatikkoon toimitettuna. Lisäksi ei tarvinnut alkaa lukea kokonaisia oppikirjoja vaan saan valmiiksi tehdyn tiivistelmän tärkeimmistä pointeista hyödynnettäväksi. Meidän perhe on ainakin saanut konkreettista apua arjen tilanteisiin, mistä olen todella kiitollinen. Seurantapuhelut tosi hyvä juttu onnistumisen kannalta. On olo että meidän perheen hyvinvoinnista välitetään.”.

”Perheohjaajasta on ollut suuri apu perheemme arkeen. On ollut hyviä neuvoja, kotikäyntejä, kuuntelijaa, apua asioiden selvittelyyn ym. Kaiken kaikkiaan voi olla erittäin tyytyväinen perheohjaajan tuomaan apuun.”.

Yhteistyö perheiden ja perheohjaajien välillä

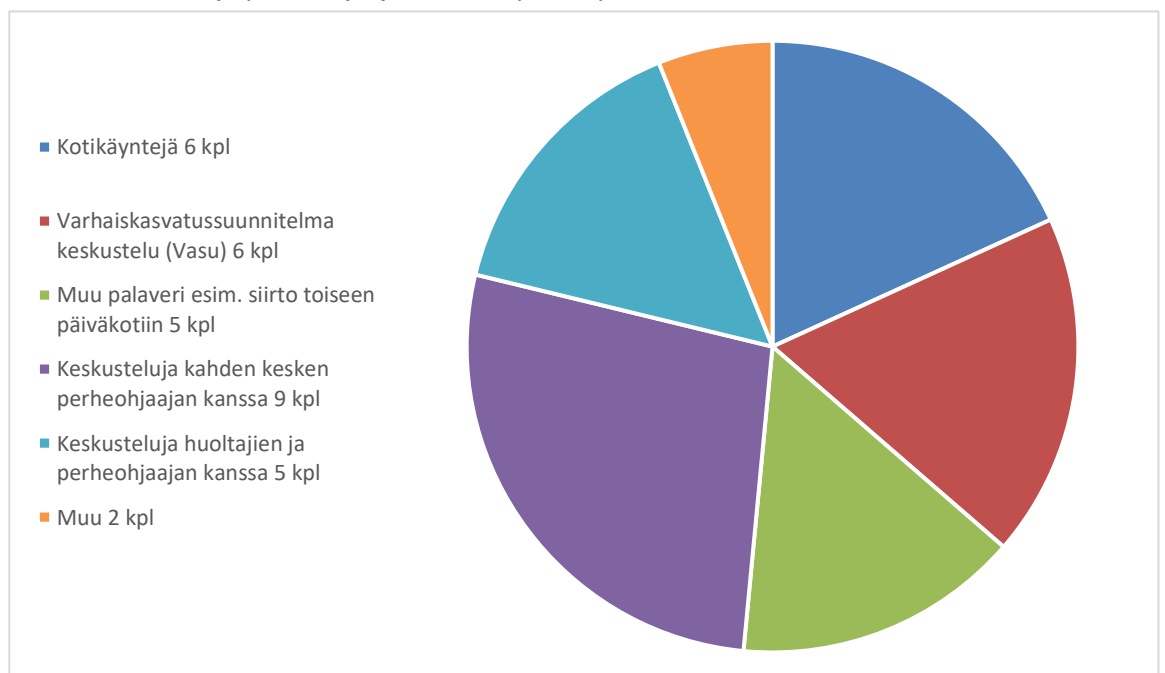
Yhteistyö perheohjaajan kanssa lähti enemmistön mukaan liikkeelle perheen omasta tarpeesta. Seuraavaksi eniten tuli vastauksia, että yhteistyö on alkanut päiväkodin henkilöstön ehdotuksesta. Tässä vastauksessa myös Veo, eli varhaiskasvatuksen erityisopettaja, oli suositellut yhdelle perheelle yhteistyötä perheohjaajan kanssa, sekä neuvolasta kahdelle perheelle oli ehdotettu yhteistyötä perheohjaajan kanssa.

Kuvio 2: Perheen ja perheohjaajan välisen yhteistyön aloittamisen syy

Yhteistyöhön perheohjaajan kanssa on sisällynyt useita eri toimintoja. Enemmistö oli keskustellut kahden kesken perheohjaajan kanssa. Perheohjaajat olivat olleet mukana myös usean perheen lapsen Vasuissa, eli varhaiskasvatussuunnitelma keskustelussa. Myös muita yhteistyön muotoja on ollut, kuten kotikäyntejä, palavereita sekä keskusteluja huoltajien ja perheohjaajan kanssa.

Kuvio 3: Perheen ja perheohjaajan välisen yhteistyön sisältö

Vastaajat olivat kokeneet yhteistyön perheohjaajan kanssa myönteiseksi. Kysymys oli avoin ja vastauksia oli yksitoista kappaletta. Kuudessa vastauksessa yhteistyö perheohjaajan kanssa oli koettu helpoksi. Yhteistyö oli koettu myös hyväksi, luottamukselliseksi sekä avoimeksi. Kahdessa vastauksessa tuli myös esille, että perhe oli kokenut saavansa konkreettisia neuvoja perheohjaajilta. Yhteistyö perheohjaajan kanssa oli alkanut useista eri syistä. Kysymys oli avoin ja kysymyksen vastauksissa esille nousi lapsen haastava käytös, tunteiden säätelyn ongelmat sekä lapsen perheen tilanteet, joissa perheessä on hankalia tilanteita, joihin lapsi reagoi.

Perheohjauksen tavoitteet olivat täyttyneet vastaajien perheiden kohdalla. Kysymys oli avoin ja 73 % oli vastannut kysymykseen. Vastaajista 90 % oli kokenut tavoitteiden täyttyneen, kun puolestaan 10 % vastaajista koki tavoitteiden osittain täyttyneen.

Tavoitteet kirjattu kyselylomakkeessa seuraavasti:

Perheohjauksen tavoitteet;

Varhaiskasvatuksen perheohjaajat tekevät yhteistyötä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemiseksi. Ohjaajat kehittävät tukea tarvitsevan lapsen toimintaympäristöä sekä varhaiskasvatuksessa että kotona. He ohjaavat henkilöstöä ja huoltajia lapsen kasvua tukevaan vuorovaikutukseen ja ovat tarvittaessa linkki kodin ja päiväkodin välillä lapsen asioissa. Perheohjaajat tekevät monialaista yhteistyötä muiden perheiden kanssa toimivien tahojen kanssa. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajien, perhetyön, neuvolan terveydenhoitajien ja perheneuvolan kanssa sekä ohjaavat perheitä asiantuntijapalveluiden piiriin tarvittaessa.

Perheohjaus on ennaltaehkäisevä, matalankynnyksen palvelu, johon ei tarvitse lähetettä eikä siitä tehdä kirjauksia asiakastietoihin. Perheohjaajien kanssa voi keskustella esimerkiksi, kun lapsen käytökseen, hyvinvointiin tai omaan jaksamiseen liittyy huolia. Perheohjaajan tavoittaa puhelimitse ja sähköpostilla tai lapsen päiväkodin kautta.

Perheohjaus perustuu keskusteluun, jossa yhdessä mietitään, millaista tukea ja materiaalia perhe tarvitsee arkea helpottaakseen. Asioista sovitaan yhdessä keskustellen ja yhteistyö on luottamuksellisista.

Perheohjaajan kanssa yhteistyön toivoi jatkuvan vastaajista 81,8 % ja 18,2 % vastasi, että yhteistyö perheohjaajan kanssa päättyy. Syynä perheohjauksen päättymiselle voi olla esimerkiksi se, että lapsi siirtyy kouluun, tai alkuperäiseen tarkoitukseen haettu apu on auttanut perhettä ja yhteistyölle ei enää ole tarvetta. Lisäksi perhe on voinut ohjautua myös perheneuvolaan. Vastaajat

olivat kokeneet perheohjaajan ja päiväkodin välisen yhteistyön hyvänä. Yhteistyötä kuvattiin saumattomana työnä perheiden hyväksi, toimivana ja sujuvana, koska perheohjaajan työpiste on päiväkodilla, sekä avoimena ja tukevana. Vastaajista kaikki kokivat, että perheohjaus oli ollut hyvä matalankynnyksen tukimuoto päiväkodin henkilöstön antaman tuen lisäksi.

Yhteenvedona tuloksista voidaan todeta, että vastaajista suurin osa on kokenut yhteistyön perheohjaajien kanssa hyvänä ja helppona, matalankynnyksen toimintana. Perheohjaus on koettu myös konkreettisenä apuna ja ilmapiiri on koettu luotettavana. Yhdeksällä perheellä yhdestätoista yhteistyö perheohjaajan kanssa vielä jatkuu. Varsinaisia kehitysehdotuksia ei kyselyyn vastanneilta tullut.

5 Pohdinta

Aamuisin päiväkotien ovet käyvät edelleen tiuhaan tahtiin. Ympäri suomen vanhemmat vievät aamuisin lapsiaan hoitoon, jatkaessaan itse matkaansa töihin tai opiskelemaan. Suurimman osan päivästä varhaiskasvatuksen työntekijät huolehtivat heidän lapsistaan. Varhaiskasvatus on kuitenkin paljon muutakin kuin vain lasten hoitopaikka. Varhaiskasvatuksen työntekijät kasvatavat, opettavat ja tukevat lasta, hänen kaikissa kehitysvaiheissaan. Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilökunta on vanhempienkin, sekä ennen kaikkea koko perheen tukena.

Valitsin opinnäytetyön aiheekseni Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen perheohjaajien opinnäytetyön, koska lapsiperheet ja lapsiperheiden tukeminen on esillä jatkuvasti. Lapsiperheitä voi tukea monilla eri tavoilla, mutta perheohjaajat tekevät työtä yhdessä varhaiskasvatuksen kanssa, mikä on iso osa suomalaisten lasten lapsuutta. Aihe osuu myös terveydenhoitajan näkökulmasta hyvin lähelle. Terveydenhoitajat tukevat perheitä omalta osaltaan terveydenhoitajan työssään. He tukevat perheen hyvinvointia, edistävät terveyttä ja ohjaavat terveelliseen elämään. Neuvolatoimintaan kuuluu myös lapsen ja perheen erityisen tuen sekä tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen. Lapsen ja perheen tukeminen ja tutkimuksiin sekä hoitoon ohjaaminen ovat myös osa neuvolatoimintaa. Lasten neuvoloissa voidaan saada kuitenkin myös tietoa perheen ehtyneistä voimavaroista, lapsen ongelmakäyttäytymisestä tai muusta vastaavasta, mikä näkyy myös varhaiskasvatuksessa. (Neurolat. Stm. 2020.). Ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen on myös tärkeää, jotta mahdolliset ongelmatilanteet eivät ehtisi eskaloitua pahemmiksi. Terveydenhoitajien työ on parhaimmillaan voimavarakeskeistä, mikä tarkoittaa sitä, että terveydenhoitaja kartoittaa perheen voimavaroja, sekä tukee ja auttaa perhettä tunnistamaan heidän omia voimavarojaan. Terveydenhoitajan työ on yhteistyötä perheen kanssa, jossa myös asiakassuhteen jatkuvuus on tärkeässä asemassa. Kun asiakassuhde on jatkunut pidempään ja terveydenhoitaja on tutustunut paremmin sekä lapseen että perheeseen, tuen tarjoaminen ja asioiden sekä huolien puheeksi otto voi olla helpompaa. Perheenkin voi näin ollen olla helpompaa ottaa puheeksi perhettä mahdollisesti askarruttavat sekä ehkä myös ne vaikeat asiat. Tarvittaessa terveydenhoitaja ohjaa perheen muiden palvelujen piiriin esimerkiksi tunnistaessaan erityisen tuen tarpeen. (Terveydenhoitajan ammatillisen osaamisen kuvaus. Saatavilla 2021).

Opinnäytetyö prosessi sai alkunsa Kajaanin varhaiskasvatuksen perheohjaajien tarpeesta saada tietoa perheohjaus hankkeen merkityksellisyydestä osana Kajaanin kaupungin varhaiskasvatusta. Hanke on ollut Opetushallituksen rahoittama ja hankkeen on tarkoitus päättyä 30.6.2021. Mutta, entä jos hanke jatkuisikin? Hankkeesta saatu tutkimustieto, joka on kerätty kyselytutkimuksena, perheohjaus hankkeeseen osallistuneilta kertoo, että hanke on koettu merkityksellisenä. Vastauksista sai kuvan, että perheohjaus hanke on koettu todella tarpeellisena ja helppona matalan kynnyksen palveluna. Vastauksissa korostui perheohjaajien konkreettinen apu ja tuki perheen kohtaamisissa haasteissa. Perheohjaajilta oli saatu ideoita ja vinkkejä erilaisiin haastaviin tilanteisiin ja kotikäynnit oli koettu hyvinä. Yhtään negatiivista palautetta ei kyselyvastauksissa ollut, vaikka kysely toteutettiin anonymisti. Opinnäytetyössä käytetty kyselylomake oli perheohjaajien laatima, lomakkeessa oli useita avoimia kysymyksiä, joihin osa vastaajista oli vastannut ja osa ei. Varsinaista analysointia oli mahdotonta toteuttaa kyselylomakkeen pohjalta, koska vastauksia oli suppeasti ja ainoat yhtäläisyydet vastauksille oli se, että asiakasperheet olivat kokeneet perheohjaus hankkeen todella hyvänä. Perheohjaushankkeeseen ei myöskään vastaajilta tullut konkreettisia kehitysehdotuksia.

Erilaiset haasteet saattavat koetella vanhemmuutta, joka voi puolestaan heijastua lapsiin. Esimerkiksi vanhempien stressi, sosioekonominen asema, vanhemmuuteen liittyvä epävarmuus ja huoli taloudellisesta tilanteesta, työn ja perheen yhteensovittaminen tai parisuhteen haasteet voivat olla haasteita myös vanhemmuudessa. Perheen ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on tärkeää ja tämä korostuu varsinkin, jos perheellä on haasteita tai tuen tarvetta. (Heinonen, ym. 2016. 182 - 184.)

Perheohjaajien toimiminen moniammatillisessa yhteistyössä on varmasti vaikuttanut osaltaan niin perheohjauksen laatuun kuin perheiden osallistumiseen. Perheohjaus hanketta on esitelty niin päiväkotien ilmoitustauluilla, neuvoloissa, sosiaalisessa mediassa kuin varhaiskasvatuksen erityisohjaajien toimesta. Hanke on ollut uusi, ja ehkä vanhempien tietoon ei ole täysin tullut mitä hanke pitää sisällään. Ensimmäisenä hankkeesta nousi mieleen tv-formaatti, Super Nanny, joka on rantautunut myös Suomeen Pia Penttalan johdolla. Super Nanny formaatissahan lapsiperhe hakee apua, tukea ja ratkaisuja ongelmiin, joita eivät itse saa ratkaistua. Perheohjaus hanke on toiminut samalla ajatuksella. Onko vanhempien kynnys kuitenkin ottaa yhteyttä edelleen liian korkea? Muutamassa kyselylomakkeen vastauksessa nousi esiin vanhempien ajatus

siitä, oliko heidän ongelmansa tarpeeksi suuri, jotta he voisivat ottaa yhteyttä. Mutta onko kukaan määritellyt mahdollisille ongelmille tiettyä määrettä, jonka täytyessä voisi vasta hakea apua tai tässä tilanteessa ottaa yhteyttä perheohjaajiin?

Johtopäätöksenä perheohjaus hankkeesta ja sen merkityksellisyydestä voisi todeta, että hanke on ollut erittäin mieluinen ja merkityksellinen. Koen että saatujen tulosten kertoma positiivisuus ja konkreettisen avun kokeminen olisivat syitä jatkaa perheohjaushanketta jatkossakin osana Kajaanin kaupungin varhaiskasvatusta.

5.1 Luotettavuus ja eettisyys

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuutta ja pätevyyttä tulee arvioida jollakin tavalla. Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa puhutaan usein reliabiliteetista ja validiudesta, mutta laadullisessa tutkimuksessa näitä termejä tulisi välttää, varsinkin termiä validius. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 227.). Laadullisessa tutkimuksessa tulisi ilmetä, kuinka tutkimus on tehty ja miten saatuihin tutkimustuloksiin on päädytty. Tutkijan tarkan selostuksen tutkimuksen toteuttamisesta koetaan kohentavan luotettavuutta. Tällä tarkoitetaan sitä, että tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita, niin aineiston keräämistä kuin mahdollisten haastatteluidenkin olosuhteita ja paikkoja, joissa haastattelu on tehty. (Hirsjärvi ym. 2007, 227.).

Laadullisessa aineiston analyysissä keskeistä olisi aineiston luokittelu, jossa lukijalle kerrotaisiin luokittelun syntymisen alkujuuret, sekä luokittelujen perusteet. Kuitenkin tässä opinnäytetyössä haasteeksi tuli kyselylomake, jonka perheohjaajat olivat laatineet. Vastauksia oli suhteessa vähän ja joihinkin kysymyksiin pystyi vastaamaan useamman kerran valmiiksi annetuilla vaihtoehdoilla. Lisäksi kyselylomakkeessa oli avoimia kysymyksiä, joihin osa vastaajista oli vastannut muutamalla sanalla, ja osa puolestaan oli vastannut pidemmin. Tuloksia luokitellessa ei saanut totuuden mukaisia luokitteluja aikaiseksi ja tästä syystä vastaukset onkin avattu tutkimustuloksissa.

Luotettavuus ilmeni opinnäytetyössäni siten, että mitattiin juuri niitä asioita, joita opinnäytetyössäni oli tarkoitus. Tavoitteenani oli, että toimeksiantajat eli perheohjaajat saavat opinnäytetyöni perusteella tietoa siitä, kuinka heidän työnsä on vaikuttanut lapsiperheisiin. Lisäksi pyrin kertomaan mahdollisimman tarkasti tutkimuksen eri vaiheista ja niiden tulosten analysoinnista.

Reliabiliteettia opinnäytetyössäni on hieman hankala arvioida, koska pohjalla ei ollut aikaisempia tutkimuksia. Tutkimukseni mittarit ovat reliaabeleita, koska ne mittasivat juuri sitä mitä niiden tulikin mitata. Reliabiliteettiin vaikutti kuitenkin vastausten suppea määrä. Myös kyselyn anonymiteetti vaikutti siihen, etten saanut niin tarkkaa tietoa kuin tutkimus olisi ehkä vaatinut. Lisäksi vastaajat eivät olleet vastanneet jokaiseen kysymykseen, joka puolestaan vaikuttaa tutkimuksen reliabiliteettiin, koska kyse on tutkittavista johtuvista satunnaisista mittausvirheistä.

Tutkimuksia voi suorittaa erilaisilla menetelmillä, kuten posti- tai kirjekyselyinä, mutta tämä kyselytutkimus toteutettiin Google Forms -kyselyllä, joka lähetettiin sähköisessä muodossa vastaajille. Tulosten luotettavuus kuitenkin kyseenalaistui, koska tutkimustulokset saadaan kyselytutkimuksen avulla. Täysin ei pystytä takaamaan vastaajien todenmukaista vastaamista, joka voi näkyä kyselyn tuloksissa. Tässä opinnäytetyössä alhainen vastausprosentti on luotettavuuteen vaikuttava tekijä. Vastausaikaa jatkettiin vielä ensimmäisen eräpäivän jälkeen ja samassa yhteydessä toimeksiantajat laittoivat muistutusta kyselystä perheille, jonka jälkeen saatiinkin vielä kolme vastausta lisää. Kuitenkin vastausprosentti 38 on suhteellisen pieni. Kyselylomake oli auki ajalla: 4.5.2020 klo:9.50 – 24.5.2020 klo:23.59.

Suhtaudun opinnäytetyön tekemiseen vakavasti. Opinnäytetyön etiikassa voidaan miettiä kysymystä oikeasta ja väärästä, mikä on sallittua ja mikä ei, mitä saa tehdä ja mitä ei. Hirsjärvi yms. ovat teoksessaan Tutki ja kirjoita, listanneet kohtia eettisistä periaatteista, jotka tulisi ainakin ottaa huomioon, esimerkiksi ettei toisten tekstejä plagioida, eikä tuloksia yleistetä kritiikittömästi tai niitä kaunistella (Hirsjärvi ym. 2014, 26). Noudatan eettisiä ohjeita koko prosessin ajan. Käytän työssäni totuudenmukaisia lähteitä, enkä plagioi muiden tutkimuksia. Käytän saamani tutkimuksen tuloksia luottamuksellisesti. Julkaisen ja raportoin saadut tulokset rehellisesti ja vältän harhaanjohtavaa raportointia. Arkistoin ja hävitän kyselyn vastaukset oikeaoppisesti, niiden joutumatta ulkopuolisten saataville. Siitäkin huolimatta, että kyselyt ovat anonyymeja.

5.2 Ammatillinen kehittyminen

Eriksson, Korhonen, Merasto ja Moisio ovat kirjoittaneet Sairaanhoidajien ammatillinen osaaminen, Sairaanhoidajien tulevaisuus hankkeessa 2015 seuraavasti: ”Sairaanhoidajien osaaminen muodostuu yhdeksästä eri osa-alueesta. Asiakslähtöisyys, hoitotyön eettisyys ja ammatillisuus, johtaminen ja yrittäjäyys, sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristö, kliininen hoitotyö, näyttöön perustuva toiminta ja päätöksenteko, ohjaus- ja opetusosaaminen, terveyden ja toimintakyvyn edistäminen, sekä sosiaali- ja terveystieteiden laatu ja turvallisuus.”.

Ammatillinen osaamiseni kehittyi eniten seuraavien kompetenssien suhteen opinnäytetyö prosessin aikana.

Eettisyys ja ammatillisuus hoitotyössä kompetenssissa kuuluu osata toimia hoitotyön eettisten periaatteiden ja arvojen, sekä lakien mukaisesti, ihmisarvoa ja -oikeuksia kunnioittaen. Opinnäytetyössäni tämä näkyi siten, että jokaisella kyselyyn osallistujalla oli oikeus päättää, vastaako hän kyselyyn vai ei. Kyselyyn osallistujille kerrottiin myös kyselyn anonymiteetistä ja siitä ettei ketään voi tunnistaa vastauksien perusteella. Saatekirjeessä kerrottiin myös, ettei kukaan ulkopuolinen pääse vastauksia katsomaan ja kyselyn analysoinnin jälkeen vastaukset tuhoetaan asianmukaisesti. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu myös tarvittavien lupien hankkiminen, kuten tähän työhön haettu tutkimuslupa sekä toimeksiantosopimus.

Tieteellisten julkaisujen lukeminen ja arvioiminen kriittisesti ovat puolestaan osa näyttöön perustuvaa toimintaa ja päätöksentekoa. Myös tiedonhaku yleisimmistä terveystieteiden tietokannoista on osa tätä kompetenssia. Opinnäytetyö prosessin aikana olen oppinut hakemaan tietoa erilaisista terveystieteiden tietokannoista ja arvioimaan artikkeleiden ja julkaisujen luotettavuutta ja hyödynnettävyyttä kriittisesti.

Sosiaali- ja terveystieteiden laatu- ja turvallisuuskompetenssiin kuuluu ymmärtää hoitoprosessissa tietoturvallisuuden merkitys. Tähän kompetenssiin kuuluu myös tietoturvallisuuden ja tietosuojaan ylläpitäminen, jonka huomioin opinnäytetyötä tehdessäni.

Lähteet

Ahonen, L. (2017). Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Erikson, E., Korhonen, T., Merasto, M. & Moisio, E-L. (2015). Sairaanhoidajan ammatillinen osaaminen – sairaanhoitajakoulutuksen tulevaisuus-hanke. Ammattikorkeakoulujen terveysalan verkosto ja Suomen sairaanhoitajaliitto Oy. Saatavilla 2.11.2020. <https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2020/03/Sairaanhoitajan-ammattillinen-osaaminen.pdf>

Halme, N. Perälä, M-L. & Kanste, O. (2015). Tuen tarve, osallisuus ja yhteistoiminta varhaiskasvatuksessa ja esi- ja alkuopetuksessa. Oppimiseen ja oppimisvaikeuksien erityislehti NMI-Bulletin 25, 15-29. Saatavilla 6.2.2021. [Bulletin-2 2015 Halme-ym.pdf \(nmi.fi\)](#)

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. (2016). Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Häkki, R., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (2018). Lapsen parhaaksi – Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kananen, J. (2015) Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Suomen yliopistopaino Oy. Juvenes Print.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. (2012). Tunne minut! Juva: Bookwell Oy.

Keskinen, S. (2004). Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kirveslahti, K. Siven, T., Vihunen, R. & Metso, V. (2018). Kasvun aika. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Pihlaja, P & Viitala, R. (toim.) (2018). Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Puusa, A. Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Printon Trükikoda.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. (2010). Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

- Kasvun tuki. (2020). Taina Laajasalo, blogi. Arkipäiväistetään vanhemmuuden tuki. Kirjoitettu 15.06.2017. Saatavilla 31.07.2020 <https://kasvuntuki.fi/arkipaivaistetaan-vanhemmuuden-tuki/>
- Laki perusopetuslain muuttamisesta. (2021). Finlex. Saatavilla 13.2.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141040>
- Lapsen kasvu ja kehitys. (2020). MLL. Saatavilla 15.08.2020 <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/>
- Lapset, nuoret ja perheet. (2021). STM. Saatavilla 12.2.2021 <https://stm.fi/lapset-nuoret-perheet>
- Leikkipäivä. (2021). Saatavilla 25.2.2021 <https://leikkipaiva.fi/leikin-merkitys/>
- Mitä on varhaiskasvatus. (2020). Opetushallitus. Saatavilla 31.07.2020 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Neuvolat. (2020). Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavilla 15.08.2020 [Neuvolat - Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\)](https://stm.fi/Neuvolat-Sosiaali-ja-terveysministerio)
- Palvelut- varhaiskasvatus. (2020). Kajaani. Saatavilla 31.07.2020 http://www.kajaani.fi/sites/default/files/kajaanin_vasu19.pdf
- Raskaudenaikainen kiintymys sikiöön – äitiyshuollon mahdollisuus ja haaste. (2015) Duodecim 2015;131(2):143-9. Viitattu 12.3.2021 <https://www.duodecimlehti.fi/duo12052>
- Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ammattilaisen osaamisen kuvaus (2014) Haarala, P.(toim.) Viitattu 12.2.2021 https://laroplaner.novia.fi/sbok2015/files/kompetenser/3626_2.pdf
- Tilastokeskus (n.d.) Käsiteet. Perhe. Saatavilla 14.10.2020 <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>
- Uusi varhaiskasvatuslaki. (2021) Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla 12.2.2021 <https://minedu.fi/uusivarhaiskasvatuslaki>
- Varhaiskasvatus. (2021) Opetushallitus. Saatavilla 15.1.2021 [Varhaiskasvatus | Opetushallitus \(oph.fi\)](https://www.opetushallitus.fi/Varhaiskasvatus)
- Varhaiskasvatuksen käytännöt lapsen tunne- ja vuorovaikutussuhteiden tukemisessa. (2018) Käypä hoito-suositus. Suomalaisen lääkäriseuran Duodecim ja Käypä hoito -johtoryhmän asettama työryhmä. Viitattu 12.2.2021. <https://www.kaypahoito.fi/nix02622>
- Varhaiskasvatussuunnitelma. (2019) Kajaani. Saatavilla 09.12.2020. <https://www.kajaani.fi/tiedostot/varhaiskasvatussuunnitelma-kajaanin-kaupunki/>
- L 1040/2014. Laki perusopetuslain muuttamisesta. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141040>
- L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Liite 1. Opinnäytetyön aineistohallinta suunnitelma

1. Aineistojen yleinen kuvaus

Kyselylomake on toteutettu sähköisessä muodossa Google Formsilla.

2. Aineiston dokumentaatio ja laatu

Aineisto on kerätty anonyymisti. Kyselyn on laatineet perheohjaajat, johon he ovat muotoilleet kysymykset niin että ne vastaavat ja antavat vastauksia opinnäytetyön tutkimusongelmaan.

3. Säilytys ja varmuuskopiointi

Aineistoa pääsee tarkastelemaan tällä hetkellä perheohjaajat, jotka välittävät kyselyn vastaukset minulle.

1. Säilyttämiseen liittyvät eettiset ja laillisuuskyymykset

Kysely on toteutettu anonyymisti, eikä kyselyistä saa henkilötietoja millään tapaan selville.

2. Aineiston avaaminen ja pitkäaikaissäilytys

Aineistoa voi hyödyntää jatkossakin. Aineisto tulee osaksi opinnäytetyötä.

Liite 2. Tutkimuslupa

Kajaanin kaupunki

Varhaiskasvatuksen tulosalueen johtaja
Muu päätös

Viranhaltijapäätös

17.09.2020

1 (3)

§ 9

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Kajaanin kaupungin asianhallintajärjestelmässä

KAJDno-2020-28**Tutkimuslupa Susanna Sorvo**

Asianosainen Susanna Sorvo

Kajaanin ammattikorkeakoulussa opiskeleva Susanna Sorvo anoo tutkimuslupaa tarkoituksenaan tuottaa tietoa Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen perheohjaajien merkityksestä lapsiperheiden tukena. Hän tulkitsee perheohjaajien keräämien kyselyiden vastauksia ja tuottaa näin tuloksia heidän työstään ja sen merkityksestä perheille. Kyselylomakkeet on kerätty anonymisti, joista ei saa tunnistetietoja perheistä. Aineistot käsitellään luottamuksellisesti ja hävitetään asianmukaisesti. Opinnäytetyö on valmis 11/2020.

Päätöksen peruste

Sivistyslautakunnan delegointipäätös § 63.

Päätös

Myönnän Susanna Sorvolle tutkimusluvan hakemuksensa mukaisesti. Tekijä sitoutuu noudattamaan salassapitovelvollisuutta.

Lisätietoja asiasta antaa tulosalueen johtaja Sirpa Kemppainen, p. 044 710 1720
sähköposti muodossa etunimi.i.sukunimi@kajaani.fi

Tiedoksi

Susanna Sorvo

Allekirjoitus

Tulosalueen johtaja Sirpa Kemppainen

Viranhaltijapäätöksen nähtävänäolo

Päätös on julkaistu Kajaanin kaupungin verkkosivuilla 28.9..2020

Kajaanin kaupunki

Varhaiskasvatuksen tulosalueen johtaja
Muu päätös

Viranhaltijapäätös

17.09.2020

2 (3)

§ 9

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Kajaanin kaupungin asianhallintajärjestelmässä

Oikaisuvaatimus

§ 9

Oikaisuvaatimusohje

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla tuomioistuimeen.

Oikaisuvaatimusoikeus

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä:

- se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen), sekä
- kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimusaika

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Oikaisuvaatimus on toimitettava Kajaanin kaupungin kirjaamoon määräajan viimeisenä päivänä ennen kirjaamon aukioloajan päättymistä.

Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä. Käytettäessä tavallista sähköistä tiedoksiantoa katsotaan asianosaisen saaneen tiedon päätöksestä kolmantena päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluessa siitä, kun pöytäkirja on julkaistu tietoverkossa.

Tiedoksisaantipäivää ei lueta oikaisuvaatimusaikaan. Jos oikaisuvaatimusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arkilauantai, saa oikaisuvaatimuksen tehdä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Oikaisuvaatimusviranomainen

Viranomainen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, on Kajaanin kaupungin sivistyslautakunta.

Postiosoite: PL 133, 87101 Kajaani

Kajaanin kaupunki Varhaiskasvatuksen tulosalueen johtaja 17.09.2020
Muu päätös**Viranhaltijapäätös**

3 (3)

59

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Kajaanin kaupungin asianhallintajärjestelmässä

Käyntiosoite: Pohjolankatu 13, 87100 Kajaani

Sähköpostiosoite: kajaani@kajaani.fi

Faksinumero: 08 6155 2510

Puhelinnumero: 08 61551 (vaihde)

Kirjaamon aukioloaika: klo 8.00-16.00

Oikaisuvaatimuksen muoto ja sisältö

Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisesti. Myös sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava:

- päätös, johon haetaan oikaisua
- se, millaista oikaisua vaaditaan
- millä perusteella oikaisua vaaditaan.

Oikaisuvaatimuksessa on lisäksi ilmoitettava tekijän nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero. Jos oikaisuvaatimus päätös voidaan antaa tiedoksi sähköisenä viestinä, yhteystietona pyydetään ilmoittamaan myös sähköpostiosoite.

Pöytäkirja

Päätöstä koskevia pöytäkirjan otteita ja liitteitä voi pyytää Kajaanin kaupungin kirjaamosta. Yhteystiedot; ks. edellä.

Liite 3. Saatekirje

Opinnäytetyö Kajaanin varhaiskasvatuksen perheohjauksesta

Olen Susanna Sorvo, kolmannen vuoden terveydenhoitaja opiskelija Kajaanin ammattikorkeakoulusta. Tuotan opinnäytetyön Kajaanin kaupungin kunnallisen varhaiskasvatuksen perheohjaajille heidän työnsä vaikuttavuudesta ja merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Käsittelen luottamuksellisesti kyselyn tulokset eikä kyselystä saa henkilötietoja tai muita tunnistettavia tietoja selville. Lisäksi kyselyn vastaukset hävitetään asianmukaisesti. Kyselyn tuloksia käytetään perheohjaushankkeen loppuarviointiin ja jatkorahoituksenhakemiseen.

Perheohjaushanke on Kajaanin kunnallisessa, alle esikouluikäisten varhaiskasvatuksessa toimiva perheiden palvelu ajalla 1.8.2019-31.12.2020. Se on OPH:n (opetushallitus) rahoitukseen pohjautuva. Perheohjaajina toimivat sosionomi (amk) Anna Keränen ja lastenhoitaja Kaisu Ivanoff.

Tapaamisen perheohjaajan kanssa voi sopia joko lapsen päiväkotiin, perheohjaajan työhuoneelle tai perheen niin halutessa perheohjaaja voi käydä perheen kotona. Vuonna 2020 perheohjaaja on mukana 2018 syntyneiden lasten varhaiskasvatusuunnitelma keskusteluissa (vasu). Perheohjaaja osallistuu pyydettyä myös muihin vasu- keskusteluihin. Perheohjaajat ilmoittavat toiminnastaan Facebookissa (Kajaanin varhaiskasvatuksen perheohjaajat) ja päiväkotien kautta.

Kysely on avoinna 4.-24.5.2020.

Liite 4. Kyselylomake

Perheohjaus ja sen toiminta;

Perheohjaajien toimintaan kuuluvat kotikäynnit ja käynnit päiväkotiryhmissä. Perheohjaajat osallistuvat lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluun (vasu) sekä muihin mahdollisiin palavereihin. He kokoavat perhettä tai lasta tukevia materiaaleja kotikäyttöön. Perheohjaajat osallistuvat pyydettyä vanhempaniltoihin, jotka voivat sisältää päiväkodin niin toivoessa teemallisen alustuksen sekä järjestävät vertaisiltoja eri aiheista. Perheohjaajilla on omat Facebook-sivunsa, joissa he kertovat toiminnastaan ja jakavat artikkelivinkkejä. Lisäksi perheohjaajat tekevät yhteistyötä muiden perhepalveluja tuottavien tahojen kanssa.

1. Oletko löytänyt varhaiskasvatuksen perheohjauksesta helposti tietoa?
 - a. Kyllä
 - b. En
2. Mistä olet löytänyt tietoa perheohjauksesta? (huom! Mahdollisuus valita useampi)
 - a. Päiväkodin ilmoitustaulu
 - b. Päiväkodista saatu tiedote
 - c. Facebook-sivut
 - d. Googlen kautta
 - e. Vanhempainillasta
 - f. Vertaisillasta
 - g. Muu;
3. Onko kynnys ottaa yhteyttä perheohjaajaan riittävän matala?
 - a. Kyllä
 - b. Ei
4. Oletko kokenut yhteydenoton vaikeaksi?
 - a. Kyllä
 - b. Ei
5. Mitkä seikat mahdollisesti nostavat kynnystä ottaa yhteyttä? (avoin kysymys)
6. Kenen aloitteesta yhteistyö perheohjaajan kanssa lähti liikkeelle? (mahdollisuus valita useampi)

- a. Omasta tarpeesta/tunteesta saada apua
 - b. Päiväkodin henkilöstön ehdotuksesta
 - c. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veon) ehdotuksesta
 - d. Neuvolan terveydenhoitajan ehdotuksesta
7. Mitä seuraavista yhteistyöhön perheohjaajan kanssa on sisältynyt? (mahdollisuus valita useampi)
- a. Kotikäyntejä 6
 - b. Varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) keskustelu
 - c. Muu palaveri esim. siirto toiseen päiväkotiin
 - d. Keskusteluja kahden kesken perheohjaajan kanssa
 - e. Keskusteluja huoltajien ja perheohjaajan kanssa
 - f. Muu;
8. Millaisena olet kokenut yhteistyön perheohjaajan kanssa? (avoin kysymys)

Perheohjauksen tavoitteet;

Varhaiskasvatuksen perheohjaajat tekevät yhteistyötä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemiseksi. Ohjaajat kehittävät tukea tarvitsevan lapsen toimintaympäristöä sekä varhaiskasvatuksessa että kotona. He ohjaavat henkilöstöä ja huoltajia lapsen kasvua tukevaan vuorovaikutukseen ja ovat tarvittaessa linkki kodin ja päiväkodin välillä lapsen asioissa. Perheohjaajat tekevät monialaista yhteistyötä muiden perheiden kanssa toimivien tahojen kanssa. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajien, perhetyön, neuvolan terveydenhoitajien ja perheneuvolan kanssa sekä ohjaavat perheitä asiantuntijapalveluiden piiriin tarvittaessa.

Perheohjaus on ennaltaehkäisevä, matalankynnyksen palvelu, johon ei tarvitse lähetettä eikä siitä tehdä kirjauksia asiakastietoihin. Perheohjaajien kanssa voi keskustella esimerkiksi, kun lapsen käytökseen, hyvinvointiin tai omaan jaksamiseen liittyy huolia. Perheohjaajan tavoittaa puhelimitse ja sähköpostilla tai lapsen päiväkodin kautta.

Perheohjaus perustuu keskusteluun, jossa yhdessä mietitään, millaista tukea ja materiaalia perhe tarvitsee arkea helpottaakseen. Asioista sovitaan yhdessä keskustellen ja yhteistyö on luottamuksellisista.

9. Minkä vuoksi yhteistyö perheohjaajan kanssa on alkanut? (avoin kysymys)
10. Ovatko perheohjauksen tavoitteet mielestäsi täyttyneet teidän perheenne kohdalla? (Tavoitteet on mainittu tämän osion kuvauksessa) (avoin kysymys)

Perheohjaus osana varhaiskasvatusta;

Perheohjaus on osa Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen palvelua. Se on asiakasperheille maksutonta ja tarkoitettu kunnallisen varhaiskasvatuksen, alle esikouluikäisten lasten ja huoltajien tueksi.

11. Jatkuuko yhteistyö perheohjaajan kanssa edelleen?

a. Kyllä

b. Ei

12. Millaisena olet nähnyt/kokenut perheohjaajan ja päiväkodin välisen yhteistyön? (avoin kysymys)

13. Onko perheohjaus mielestäsi hyvä varhaiskasvatuksen matalankynnyksen tukimuoto päiväkodin henkilöstön antaman tuen lisäksi ja/tai jatkeeksi?

a. Kyllä

b. Ei

Millä tavalla on tai ei ole?

14. Tähän voit kirjoittaa vapaamuotoisesti kokemuksia perheohjauksesta.

Liite 5. Yhteistyökaavio

Alla on esitetty kaavio, joka on varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo), perheohjaajan (peo) ja Varpu-mentorin yhteistyön pohjana.

